

**INSTITUCIONALNI KAPACITETI REPUBLIKE SRBIJE ZA
SUPROTSTAVLJANJE TERORIZMU**

prof. dr Saša Mijalković
Kriminalističko-policijska akademija
Beograd
e-mail: sasa.mijalkovic@kpa.edu.rs

Apstrakt: Država Srbija i njeni građani su u prošlosti mnogo puta bili izloženi terorizmu i sličnim oblicima političkog nasilja. Terorizma trenutno nema, ali je evidentna radikalizacija pojedinaca i pojedinih društvenih grupa koje gaje nacionalističke, versko-šovinističke, separatističko-iredentističke i anarhističke ideologije, koje bi u budućnosti mogle da uzrokuju terorizam. Poučena iskustvima iz prošlosti i vešto procenjujući budućnost, Republika Srbija je izgradila razvijen nacionalni sistem za suprotstavljanje terorizmu. Odlikuje ga izrazita interoperabilnost i prilagođavanje aktuelnim i budućim bezbednosnim potrebama prevencije terorizma, ali i potrebama efikasnog odgovora na sve složenije delovanje terorista. S tim u vezi, u radu je učinjen osvrt na nacionalni sistem Republike Srbije za suprotstavljanje terorizmu: ukazano je na krivičnopravno određenje terorističkih krivičnih dela, na strategijsko-političku osnovu suprotstavljanja terorizmu i na subjekte bezbednosti (specijalizovane državne organe) za prevenciju i suzbijanje terorizma, kao i za zaštitu žrtava i učesnika u krivičnom postupku.

Ključne reči: Republika Srbija, terorizam, nacionalna bezbednost, nacionalni sistem bezbednosti, državni organi za suzbijanje terorizma.

UVOD

Institucionalni kapaciteti Republike Srbije za suprotstavljanje terorizmu su jedan od podsistema nacionalnog sistema bezbednosti Republike Srbije. Čine ga državni organi zakonodavne, upravne i sudske vlasti, javne službe i institucije, zatim organizacije, udruženja i ostali subjekti civilnog društva, međuvladine i međunarodne nevladine organizacije, kao i građani koji profesionalno, posredno ili afirmativno/samoinicijativno štite i doprinose zaštiti državnih i nacionalnih vrednosti i interesa Republike Srbije i njenih građana. Nacionalni sistem Republike Srbije za suprotstavljanje terorizmu jedan je od modernijih i razvijenijih u Evropi.

Nažalost, Republika Srbija ima „bogato iskustvo” u suprotstavljanju terorizmu, kako unutrašnjem, tako i međunarodnom. I aktuelnom *Strategijom nacionalne bezbednosti Republike Srbije* terorizam je prepoznat kao jedna od najvećih pretnji nacionalnoj bezbednosti: „terorizam je jedan od najvećih rizika i pretnji za globalnu, regionalnu i nacionalnu bezbednost. Savremeni terorizam je globalan po svom obimu, a povezan je i sa nasilnim verskim ekstremizmom. U uslovima globalnog terorizma, Republika Srbija može biti meta terorističkog delovanja, kako neposredno tako i korišćenjem njene teritorije za pripremu i izvođenje terorističkih akcija u drugim zemljama. Sa stanovišta bezbednosnih rizika i pretnji sa kojima se suočava Republika Srbija, posebno je značajna veza terorizma sa svim oblicima organizovanog, transnacionalnog i prekograničnog kriminala“¹ kao i sa pranjem novca i nelegalnom imovinom kojima se finansiraju aktivnosti terorista.²

Republika Srbija trenutno nije izložena terorističkim napadima, ali je u riziku od terorizma. *Strateška procena javne bezbednosti Republike Srbije* ukazuje na to da u budućnosti nisu nemogući teroristički napadi te da su najveći teroristički izazovi i rizici vezani za radikalni islamizam i etnički motivisani terorizam. Osim Kosova i Metohije, na kojem „buja“ albanski ekstremizam (separatizam i etnoisključivost) i na kojem su prisutne ćelije Al-Kaide³, albanski iredentizam evidentan je na području Preševske doline (Bujanovac, Preševo i Medveđa – Kopnena zona bezbednosti). Poseban bezbednosni rizik povezan je sa aktuelnim globalnim migracionim tokovima iz pravca Bliskog istoka i severa Afrike ka centralnoj Evropi, koji delom vodi preko teritorije Republike Srbije. Kao lažne izbeglice i azilanti, strani borci i potencijalni teroristi bi mogli da tranzitiraju i borave u našoj zemlji. Opasnost po javnu i nacionalnu bezbednost jesu i građani Republike Srbije koji, kao borci i pripadnici paravojnih i terorističkih formacija, deluju na inostranim ratištima, a koji će se, verovatno, jednog dana vratiti u Srbiju. Posebno su opasni pojedinci koji se samoradikalizuju i fanatizuju, a nepoznati su službama bezbednosti (teroriste tipa „usamljeni vuk“ – *lonely wolf terrorist*). Najzad, specifična vrsta terorističkih rizika su krijumčarenje i nedozvoljena trgovina oružjem, kao i velike količine „prljavog“ i nekontrolisanog novca i imovine

1 This paper is the result of research project entitled „Development of institutional capacity, standards and procedures to counter organized crime and terrorism in the conditions of international integration”. Project funded by the Ministry of Education and Science of the Republic of Serbia (No. 179045), managed by the Academy for Criminalistic and Police Studies in Belgrade (2011–2018). The project leader is prof. dr Saša Mijalković.

Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije, Odluka o usvajanju Strategije nacionalne bezbednosti Republike Srbije, *Službeni glasnik RS*, broj 88/2009.

2 Mijalković, S.: *Nacionalna bezbednost*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2015, str. 208–214.

3 Detaljnije u: *Albanski terorizam i organizovani kriminal na Kosovu i Metohiji („bela knjiga“)*, Vlada Republike Srbije, Beograd, 2003, str. 26–28, 40.

koji mogu biti zloupotrebjeni za finansiranje terorizma.⁴

Dakle, nije potrebno objašnjavati zašto Republika Srbija ima razvijen nacionalni sistem za suprotstavljanje terorizmu: on postoji od kada postoji i terorizam na području naše zemlje; razvijao se s razvojem terorističkih pretnji, a danas je jedan od modernijih protivterorističkih sistema u Evropi. Istovremeno, jasna je i njegova dinamičnost i stalno reorganizovanje, čime se nastoji efikasnijem predupređivanju i sprečavanju terorizma, ali i efektivnijem odgovoru na delovanje terorista.

Nacionalni sistem za suprotstavljanje terorizmu ima svoje strategijsko-političke, zakonske i organizaciono-delatne komponente.

DOKTRINARNO-STRATEGIJSKA BAZA SISTEMA SUPROTSTAVLJANJA TERORIZMU

Posledice terorizma u prošlosti Republike Srbije mahom su iste kao i posledice terorizma bilo gde u svetu: panika, strah građana i nepoverenje u državu usled stvorenog utiska o nemoći da ih zaštiti; povređeni i ubijeni civili, javni službenici i pripadnici sistema bezbednosti; naneta materijalna šteta, posebno građanima i na kritičnoj infrastrukturi; produbljivanje međuetničkih tenzija, politička nestabilnost i nacionalno nejedinstvo; „oskrnavljen“ imidž države na međunarodnoj sceni; oslabljeno inostrano ekonomsko investiranje; porast obima drugih oblika kriminala, posebno ekonomskog i organizovanog, zbog preusmerene pažnje službi bezbednosti ka terorizmu itd.

Osim toga, Srbija je trpela i posledice koje većina drugih država koje se suočavaju sa terorizmom nisu: nezapamćena međunarodna medijska propaganda i satanizacija vlade i države koji navodno diskriminišu i terorišu albansku etničku manjinu; narušen međunarodni ugled i kredibilitet države; uvođenje „praznih stolica“ i „zamrzavanje“ uloge u pojedinim međuvladinim organizacijama; oružana agresija pod maskom „militarističkog humanitarizma“, radi navodnog spasavanja etničke grupe od humanitarne katastrofe; povlačenje državnih organa i subjekata bezbednosti sa dela teritorije (Kosovo i Metohija), koja više nije pod apsolutnim suverenitetom države; prisustvo međunarodnih vojnih snaga na Kosovu i Metohiji; brojne (trajne) izbeglice i malobrojni (privremeni) povratnici; etiketiranje državnog, vojnog i policijskog rukovodstva kao pretežnih krivaca za događaje na Kosovu i Metohiji, koji čine glavnicu optuženika i osuđenika za ratne zločine pred tzv. Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju; oslobađanje od odgovornosti za ratne zločine terorista i terorističkih vođa, čime se nametnuo utisak o njihovim

⁴ Uporedi sa: *Strateška procena javne bezbednosti (javna verzija)*, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije (01 broj 118/15-12, Beograd, 31. 12. 2015. godine), Beograd, 2017, str. 70, 122–123.

navodnim „ustaničkim i oslobodilačkim“ motivima i o „ispravnosti“ borbe protiv države i režima koji ih je ugnjetavao; samoproklamovanje terorističke države „Republike Kosovo“, koja međunarodnim priznavanjem, prijemom u međunarodne organizacije i institucije, stremi sticanju svih konstitutivnih elemenata državnosti; nastupanje samoproklamovanog Kosova sa pozicije „ravnopravnog“ pregovarača sa Republikom Srbijom; tortura prema najvišim predstavnicima državne vlasti Republike Srbije⁵ itd. Dakle, Republika Srbija je izgubila više nego što su izgubile druge države koje se suočavaju sa terorizmom.

Zbog svega toga, Republika Srbija je morala da zauzme oštar i kategoričan stav prema terorizmu, teroristima i „sponzorima“ terorizma i terorista. S tim u vezi, usvojila je brojna strateška opredeljenja u pogledu rešavanja pojedinih problema, koji su u direktnoj ili indirektnoj vezi sa terorizmom. Oslonila se na sopstvena pozitivna strateška opredeljenja u prevenciji terorizma na području opština Bujanovac, Preševo i Medveđa krajem 1999. i tokom 2000. godine.⁶

Dalje, Republika Srbija je gradila „nove strategijske antiterorističke temelje“ na bazi sopstvenih, ali i inostranih iskustava.⁷

Najzad, Republika Srbija je usvojila više doktrinarno-strategijskih dokumenata koji su neposredno ili posredno posvećeni suprotstavljanju terorizmu. Pre svega, reč je o sledećim strategijama: Strategija za smanjenje siromaštva (2003); Nacionalna strategija održivog razvoja (2008); Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije (2009); Strategija za upravljanje migracijama (2009); Strategija odbrane Republike Srbije (2009); Nacionalna strategija za borbu protiv organizovanog kriminala (2009); Strategija za suprotstavljanje ilegalnim migracijama (2009); Nacionalna strategija zaštite i spasavanja u vanrednim situacijama (2011); Nacionalna strategija zapošljavanja (2011); Strategija integrisanog upravljanja granicom u Republici Srbiji 2017–2020. godina (2017); Strategija razvoja obrazovanja u Republici Srbiji (2012); Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije (2013); Strategija razvoja sistema izvršenja krivičnih sankcija (2013); Strategija policije u zajednici (2013); Akcioni plan za Poglavlje 24 – Pravda, sloboda i bezbednost (2016); Nacionalna strategija za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma (2014); Nacionalna strategija za mlade (2015); Strategija istraga finansijskog kriminala (2015); Nacionalna strategija za

5 Slučaj nelegalnog hapšenja Marka Đurića, direktora Kancelarije Republike Srbije za Kosovo i Metohiju krajem marta 2018. godine.

6 O ovom strateškom pristupu vidi: Stevanović, O.; Mijalković, S.; Subošić, D.; Mladan, D.: Prevencija etnički motivisanog terorizma u Republici Srbiji: studija slučaja „Bujanovac, Preševo i Medveđa“, *Teme*, broj 4, Univerzitet u Nišu, Niš, 2012, str. 1701–1717.

7 Vidi – Mijalković, S.; Bajagić, M.: Premise i smernice za izradu nacionalne strategije Republike Srbije protiv terorizma, *Suprotstavljanje savremenom organizovanom kriminalu i terorizmu VI*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2015, str. 9–50.

rešavanje pitanja izbeglica i interno raseljenih lica (2015); Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost (2016); Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja 2016–2025. godina (2016); Strategija prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštite žrtava za period od 2017. do 2022. godine (2017).⁸

Nacionalni „krovni“ strateški dokument je *Nacionalna strategija za sprečavanje i borbu protiv terorizma za period 2017–2021. godina*. Njime su date odrednice nacionalne bezbednosne protivterorističke politike, razvoja institucionalnih kapaciteta i sveobuhvatnog multisektorskog odgovora na ovu pretnju. Cilj Strategije je razvijanje profesionalne kulture u sistemu bezbednosti i bezbednosne kulture društva te promovisanje tolerancije i nenasilja, na račun nasilnog ekstremizma i radikalizacije koja podstiče terorizam. Generalno, četiri su prioritetne oblasti i ciljevi Strategije: prevencija terorizma, nasilnog ekstremizma i radikalizacije koja podstiče terorizam; zaštita od terorizma uočavanjem i otklanjanjem pretnji od terorizma i slabosti u sistemu zaštite; krivično gonjenje terorista uvažavanjem ljudskih prava, vladavine prava i demokratije i odgovor sistema na teroristički napad.⁹

Takođe, veliki je značaj i *Nacionalne strategije za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma*. Njen generalni cilj je potpuna zaštita finansijskog sistema i nacionalne privrede od rizika i pretnji koje stvaraju pranje novca i finansiranje terorizma i proliferacija oružja za masovno uništavanje. Tako se osnažuje integritet finansijskog sektora i jača finansijska stabilnost i ekonomska bezbednost, a time i nacionalna bezbednost. Generalni cilj je operacionalizovan kroz četiri strateške teme i to: smanjivanje rizika od pranja novca i finansiranja terorizma kroz strateško planiranje, koordinaciju i saradnju svih učesnika u sistemu; sprečavanje ubacivanja nezakonito stečene imovine u finansijski sistem i druge sektore, odnosno, otkrivanje i prijavljivanje već unete nelegalne imovine; uočavanje i otklanjanje pretnji od pranja novca i finansiranja terorizma, kažnjavanje izvršilaca krivičnih dela i oduzimanje nezakonito stečene imovine i kvalifikovani kadrovi osposobljeni za delotvorno učešće u svim segmentima sistema za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma i razumevanje u javnosti uloge i planova nadležnih organa.¹⁰

Pored ovih, realizovanjem svih pobrojanih strategija doprinosi se efikasnoj i efektivnoj prevenciji terorizma i pojava koje su povezane sa terorizmom. One su bazirane na međunarodnom pravu, standardima i

8 Vidi: Nacionalna strategija za sprečavanje i borbu protiv terorizma za period 2017–2021. godina, *Službeni glasnik RS*, broj 94/2017. Vidi – Aneks 3: Strateški i pravni okvir.

9 Nacionalna strategija za sprečavanje i borbu protiv terorizma za period 2017–2021. godina.

10 Nacionalna strategija za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma, *Službeni glasnik RS*, broj 3/2015.

međunarodnim strategijama prevencije i suzbijanja terorizma.¹¹ Međutim, njima će pažnja biti posvećena drugom prilikom.

KRIVIČNOPRAVNA INKRIMINISANOST KRIVIČNIH DELA TERORIZMA

Sve moderne države inkriminisale su teroristička postupanja pojedinaca, grupa i organizacija. U Republici Srbiji, krivična dela koja se odnose na terorizam propisana su Krivičnim zakonikom, u grupi krivičnih dela protiv čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom. Time je naglašena njihova društvena opasnost, čime je napravljena razlika u odnosu na druga krivična dela u pogledu propisane kazne, u pogledu korišćenja posebnih dokaznih radnji prilikom isleđivanja i u pogledu intenziviranja međunarodne saradnje u suprotstavljanju terorizmu. Pre izmena i dopuna krivičnog zakonodavstva 2012. godine, pravljena je razlika između terorizma i međunarodnog terorizma. Krivično delo *Terorizam* je bilo svrstano u grupu krivičnih dela protiv ustavnog uređenja i bezbednosti zemlje, jer se to smatralo glavnim motivom i namerom izvršilaca krivičnog dela. Istovremeno, krivično delo *Međunarodni terorizam* bilo je svrstano u grupu krivičnih dela protiv čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom, s obzirom na to da je izvršilac dela imao motiv da naškodi stranoj državi ili međunarodnoj organizaciji. Međutim, danas se ovakav pristup smatra anahronim i napušta se.¹²

U savremenom krivičnom zakonodavstvu Republike Srbije, krivična dela terorizma inkriminisana su članovima 391. do 393a Krivičnog zakonika.¹³ Reč je o sledećim inkriminacijama:

– *Terorizam* (član 391) koji čini onaj ko u nameri da ozbiljno zastraši stanovništvo, ili da prinudi Srbiju, stranu državu ili međunarodnu organizaciju da nešto učini ili ne učini, ili da ozbiljno ugrozi ili povredi osnovne ustavne, političke, ekonomske ili društvene strukture Srbije, strane države ili međunarodne organizacije: napadne na život, telo ili slobodu drugog lica; izvrši otmicu ili uzimanje talaca; uništi državni ili javni objekat, saobraćajni sistem, infrastrukturu uključujući i informacione sisteme, nepokretnu platformu u epikontinentalnom pojasu, opšte dobro ili privatnu imovinu na način koji može da ugrozi živote ljudi ili da prouzrokuje znatnu štetu za privredu; izvrši otmicu vazduhoplova, broda ili drugih

11 Mijalković, S.; Bajagić, M.: *Organizovani kriminal i terorizam*, Kriminalističko-policijska akademija, Edicija *Asphaleia*, knj. 3, Beograd, 2012, str. 459–515.

12 Stojanović, Z.; Kolarić, D.: *Krivičnopravno suzbijanje organizovanog kriminaliteta, terorizma i korupcije*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2014, str. 158–159, 169, 170.

13 Krivični zakonik, *Službeni glasnik RS*, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016.

sredstava javnog prevoza ili prevoza robe; proizvodi, poseduje, nabavlja, prevozi, snabdeva ili upotrebljava nuklearno, biološko, hemijsko ili drugo oružje, eksploziv, nuklearni ili radioaktivni materijal ili uređaj, uključujući i istraživanje i razvoj nuklearnog, biološkog ili hemijskog oružja; ispusti opasne materije ili prouzrokuje požar, eksploziju ili poplavu ili preduzima druge opšteopasne radnje koje mogu da ugroze život ljudi; ometa ili obustavi snabdevanje vodom, električnom energijom ili drugim osnovnim prirodnim resursom koje može da ugrozi život ljudi. Poseban oblik dela čini onaj ko preti izvršenjem osnovnog oblika terorizma. Teži oblici krivičnog dela postojaće u slučajevima kada je, izvršenjem osnovnog oblika, nastupila smrt jednog ili više lica ili su prouzrokovana velika razaranja, a još teži oblik ukoliko je tom prilikom učinilac sa umišljajem lišio života jedno ili više lica. Posebno se kažnjava lice koje nabavlja ili osposobljava sredstva za izvršenje osnovnog oblika krivičnog dela ili otklanja prepreke za njegovo izvršenje ili sa drugim dogovara, planira ili organizuje njegovo izvršenje ili preduzima drugu radnju kojom se stvaraju uslovi za njegovo neposredno izvršenje, kao i onaj ko, radi izvršenja osnovnog oblika krivičnog dela, upućuje ili prebacuje na teritoriju Srbije lica ili oružje, eksploziv, otrove, opremu, municiju ili drugi materijal;

– *Javno podsticanje na izvršenje terorističkih dela* (član 391a) čini onaj ko javno iznosi ili prenosi ideje kojima se neposredno ili posredno podstiče na vršenje krivičnog dela *Terorizam* iz člana 391. Krivičnog zakonika;

– *Vrbovanje i obučavanje za vršenje terorističkih dela* (član 391b), čini onaj ko, u nameri izvršenja krivičnog dela *Terorizam*, vrbuje drugo lice da izvrši ili učestvuje u izvršenju tog dela ili da se pridruži terorističkom udruženju radi učestvovanja u izvršenju tog krivičnog dela, kao i onaj ko u nameri izvršenja krivičnog dela *Terorizam* daje uputstva o izradi i korišćenju eksplozivnih naprava, vatrenog ili drugog oružja ili štetnih ili opasnih materija ili obučava drugog za izvršenje ili učestvovanje u izvršenju tog krivičnog dela;

– *Upotreba smrtonosne naprave* (član 391v) koje čini onaj ko u nameri da drugog liši života, nanese tešku telesnu povredu ili uništi ili znatno oštetiti državni ili javni objekat, sistem javnog saobraćaja ili drugi objekat koji ima veći značaj za bezbednost ili snabdevanje građana ili za privredu ili za funkcionisanje javnih službi napravi, prenese, drži, da drugom, postavi ili aktivira smrtonosnu napravu (eksploziv, hemijska sredstva, biološka sredstva ili otrove ili radioaktivna sredstva) na javnom mestu ili u objektu ili pored tog objekta. Teži oblik dela postojaće ukoliko je tom prilikom učinilac sa umišljajem naneo nekom licu tešku telesnu povredu ili je uništio ili znatno oštetio javni objekat, a još teži oblik dela postojaće ukoliko je tom prilikom učinilac sa umišljajem lišio života jedno ili više lica;

– *Uništenje i oštećenje nuklearnog objekta* (član 391g) koje čini onaj ko u nameri da drugog liši života, nanese tešku telesnu povredu, ugrozi životnu

sredinu ili nanese znatnu imovinsku štetu, uništi ili ošteti nuklearni objekat na način kojim se oslobađa ili postoji mogućnost da se oslobodi radioaktivni materijal. Teži oblik dela postojaće ukoliko je tom prilikom učinilac sa umišljajem naneo nekom licu tešku telesnu povredu ili je uništio ili znatno ošteti nuklearni objekat, a još teži ukoliko je tom prilikom učinilac sa umišljajem lišio života jedno ili više lica;

– *Ugrožavanje lica pod međunarodnom zaštitom* (član 392) koje čini onaj ko prema licu pod međunarodnom zaštitom izvrši otmicu ili neko drugo nasilje, ili napadne na njegove službene prostorije, privatni stan ili prevozno sredstvo. Teži oblik dela postojaće ukoliko je tom prilikom nastupila smrt jednog ili više lica, a još teži ukoliko je tom prilikom učinilac neko lice sa umišljajem lišio života. Poseban oblik ovog krivičnog dela učiniće onaj ko ugrozi bezbednost lica pod međunarodnom zaštitom ozbiljnom pretnjom da će napasti njega, njegove službene prostorije, privatni stan ili prevozno sredstvo;

– *Finansiranje terorizma* (član 393), koje čini onaj ko neposredno ili posredno daje ili prikuplja sredstva sa ciljem da se ona koriste ili znajući da će se koristiti, u potpunosti ili delimično, u svrhu izvršenja krivičnih dela *Terorizam, Javno podsticanje na izvršenje terorističkih dela, Vrbovanje i obučavanje za vršenje terorističkih dela, Upotreba smrtonosne naprave, Uništenje i oštećenje nuklearnog objekta i Ugrožavanje lica pod međunarodnom zaštitom ili za finansiranje lica, grupe ili organizovane kriminalne grupe koji imaju za cilj vršenje tih dela* i

– *Terorističko udruživanje* (član 393a) koje će postojati ukoliko se dva ili više lica udruže na duže vreme radi vršenja krivičnih dela *Terorizam, Javno podsticanje na izvršenje terorističkih dela, Vrbovanje i obučavanje za vršenje terorističkih dela, Upotreba smrtonosne naprave, Uništenje i oštećenje nuklearnog objekta i Ugrožavanje lica pod međunarodnom zaštitom*. Učinilac ovog krivičnog dela koji otkrivanjem udruženja ili na drugi način spreči izvršenje navedenih krivičnih dela ili koji doprinese njegovom otkrivanju, blaže će se kazniti, a može se i osloboditi od kazne.

Inkriminisanjem navedenih ponašanja, Republika Srbija je zabranila i osuđuje svako ponašanje koje ima veze sa terorizmom, bez obzira na to da li ga je izvršio pojedinac, grupa ili organizacija, da li ima unutrašnje ili međunarodne dimenzije, da li se odnosi na neposredno izvršenje dela, na saučestvovanje ili na finansiranje. Pored toga, Republika Srbija ide korak dalje pa inkriminiše i:

– *Učestvovanje u ratu ili oružanom sukobu u stranoj državi* (član 386a), što čini državljanin Srbije koji učestvuje u ratu ili oružanom sukobu u stranoj državi, kao pripadnik vojnih ili paravojnih formacija strana u sukobu, a nije državljanin te strane države, kao ni pripadnik zvanične misije međunarodne

organizacije čiji je Srbija član. Teži oblik dela postojaće ukoliko je to učinjeno u sastavu grupe i

– *Organizovanje učestvovanja u ratu ili oružanom sukobu u stranoj državi* (član 386b), što čini onaj ko u nameri izvršenja krivičnog dela *Učestvovanje u ratu ili oružanom sukobu u stranoj državi* na teritoriji Srbije vrbuje ili podstiče drugo lice na izvršenje tog dela, organizuje grupu ili vrši obuku drugog lica ili grupe za izvršenje tog dela, opremi ili stavi na raspolaganje opremu radi izvršenja tog dela ili daje ili prikuplja sredstva za izvršenje tog dela. Za ovo delo učinilac se kažnjava i kada lica koja ga organizuju nisu državljani Srbije.

Osim toga što sankcioniše učestvovanje domaćih državljana u paravojnim i terorističkim formacijama u sukobima širom sveta, ove odredbe Zakonika imaju i efekat prevencije terorizma na području Republike Srbije i protiv njenih vrednosti i interesa. Naime, povratnici sa inostranih ratišta i poprišta sukoba su potencijalni teroristi koji mogu da izvrše neko od krivičnih dela terorizma: fanatično su odani ideologiji kojom su indoktrinirani; imaju borbena iskustva i veštine rukovanja oružjem i minsko-eksplozivnim sredstvima; neretko su i psihički nestabilni, što stimuliše njihovu agresivnost; imaju kontakte sa vođama formacija u kojima su učestvovali i sa „kolegama“ koji se nalaze u različitim krajevima sveta, što ih čini (potencijalnom) ćelijom međunarodne terorističke mreže ili organizacije; neretko poseduju značajna finansijska sredstva koja su stekli učestvovanjem u borbenim formacijama (kao plaćenici i/ili kao ratni profiteri ili pljačkaši) koja mogu da stave u funkciju terorizma i radikalizacije itd.

SUBJEKTI I SNAGE SUPROTSTAVLJANJA TERORIZMU

Institucionalni kapaciteti Republike Srbije za suprotstavljanje terorizmu (tačnije, organizovanom kriminalu, terorizmu i korupciji¹⁴) jesu državni organi i službe iz sektora unutrašnjih poslova, bezbednosno-obaveštajnog, finansijskog i pravosudnog sistema koji su specijalizovani da sprečavaju i suzbijaju političko nasilje i zločine koji su u funkciji političkog nasilja te da pružaju neophodnu zaštitu žrtvama, svedocima i drugim učesnicima u krivičnom postupku protiv terorista. Uspostavljeni su Zakonom o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije. Između ostalog, ovi državni organi nadležni su za suzbijanje¹⁵:

14 O „preteči“ ovog podsistema nacionalne bezbednosti, vidi: Mijalković, S.: *Institucionalni kapaciteti za suzbijanje organizovanog kriminala, Usklađivanje prava Republike Srbije sa pravnim tekovinama Evropske unije: prioriteti, problemi, perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2012, str. 209–228.

15 Članovi 2 i 3 Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije, *Službeni glasnik RS*, broj 94/2016.

- *krivičnih dela organizovanog kriminala*¹⁶;
- *krivičnih dela Ubistvo predstavnika najviših državnih organa i Oružana pobuna*;
- *krivičnih dela Terorizam, Javno podsticanje na izvršenje terorističkih dela, Vrbovanje i obučavanje za vršenje terorističkih dela, Upotreba smrtonosne naprave, Uništenje i oštećenje nuklearnog objekta, Finansiranje terorizma i Terorističko udruživanje*;
- *krivičnih dela protiv službene dužnosti*;
- *krivičnih dela protiv privrede*;
- *krivičnih dela protiv državnih organa* (pojedinih oblika *Sprečavanja službenog lica u vršenju službene radnje i Napada na službeno lice u vršenju službene dužnosti*) i *krivičnih dela protiv pravosuđa* (pojedinih oblika *krivičnih dela Pomoć učiniocu posle izvršenog krivičnog dela, Davanje lažnog iskaza, Sprečavanje i ometanje dokazivanja, Ometanje pravde, Povreda tajnosti postupka i Bekstvo i omogućavanje bekstva lica lišenog slobode*), ako su izvršena u vezi sa svim prethodno navedenim krivičnim delima i
 - *krivičnog dela Pranje novca*, ako imovina koja je predmet pranja novca potiče iz prethodno navedenih krivičnih dela.¹⁷

Policijske poslove u vezi sa suzbijanjem terorizma posredno obavljaju gotovo sve jedinice Direkcije policije Ministarstva unutrašnjih poslova. Međutim, za to su specijalizovaniji pripadnici Uprave kriminalističke policije, a pre svih *Službe za borbu protiv terorizma i ekstremizma*. U svom sastavu, ova Služba ima *Odeljenje za borbu protiv terorizma* (Odsek za borbu protiv terorizma, Odsek za podršku i Odsek za međunarodnu saradnju) i *Odeljenje za borbu protiv ekstremizma* (Odsek za borbu protiv ekstremizma i Odsek za borbu protiv kriminalnih aktivnosti ekstremističkih grupa). Najzad, Služba ima svoje Odseke za borbu protiv terorizma i ekstremizma u Beogradu, Nišu, Novom Sadu i u Novom Pazaru.¹⁸ Po osnovu Zakonika o krivičnom postupku, kojim su uređene posebne dokazne radnje u suzbijanju krivičnih dela terorizma, pripadnici Službe su ovlašćeni da preduzmu: tajni nadzor komunikacije, tajno praćenje i snimanje, simulovane poslove, računarsko pretraživanje podataka, angažovanje prikrivenog islednika i kontrolisanu isporuku.¹⁹

16 Organizovani kriminal je vršenje krivičnih dela organizovane kriminalne grupe ili njenih pripadnika; *organizovana kriminalna grupa* je grupa od tri ili više lica, koja postoji određeno vreme i deluje sporazumno u cilju vršenja jednog ili više krivičnih dela za koja je propisana kazna zatvora od četiri godine ili teža kazna, radi sticanja, posredno ili neposredno, finansijske ili druge koristi. Član 2, st. 1, t. 33–34 Zakonika o krivičnom postupku, *Službeni glasnik RS*, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 i 55/2014 i član 112, t. 35 Krivičnog zakonika.

17 Član 2 Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije.

18 *Informator o radu Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije*, MUP RS, Beograd, 2018, str. 11–12.

19 Vidi čl. 161–187 Zakonika o krivičnom postupku.

Svesna rizika od terorizma, policija strateški planira smanjenje uticaja terizmogenih i ekstremističkih faktora, prvenstveno u skladu sa Strategijom za sprečavanje i borbu protiv terorizma za period od 2017. do 2021. godine. Misli se, pre svega, na unapređenje kadrovskih, operativnih i materijalno-tehničkih resursa, kao i normativnih osnova za rano otkrivanje i sprečavanje, kao i za efikasno suzbijanje radikalizacije, ekstremističkog i terorističkog delovanja.²⁰

Bezbednosno-informativna agencija je bezbednosno-obaveštajna služba koja otkriva, prati, dokumentuje, sprečava, suzbija i preseca delatnosti organizacija i lica koja vrše najteža krivična dela, a između ostalih i krivična dela unutrašnjeg i međunarodnog terorizma, najtežih oblika krivičnih dela protiv čovečnosti i međunarodnog prava i protiv Ustavom utvrđenog poretka i bezbednosti Republike. U obavljanju ovih poslova bezbednosti, ovlašćena službena lica Agencije primenjuju ovlašćenja koja primenjuju i ovlašćena službena lica i radnici na određenim dužnostima Ministarstva unutrašnjih poslova.²¹ Ovlašćeni pripadnici Agencije mogu da preduzimaju iste posebne dokazne radnje kao i pripadnici policije. Ovo se odnosi i na pripadnike Vojnobezbednosne agencije.²² U okviru Bezbednosno-informativne agencije deluje *Uprava za suprotstavljanje terorizmu i međunarodnom organizovanom kriminalu*.

Vojnobezbednosna agencija je vojna služba bezbednosti. Pojedine njene nadležnosti bezbednosne zaštite (bezbednosna zaštita snaga, objekata, sredstava i aktivnosti; industrijska bezbednost; bezbednosna zaštita informaciono-telekomunikacionih sistema i kriptozastite i bezbednosna zaštita drugih subjekata sistema odbrane) (ne)posredno se odnose i na suprotstavljanje terorizmu koji je uperen protiv resursa sistema odbrane i Vojske. U okviru poslova kontraobaveštajne zaštite, Agencija otkriva, istražuje i dokumentuje, prati i onemogućava unutrašnji i međunarodni terorizam, ekstremizam i druge oblike organizovanog nasilja koji su usmereni protiv Ministarstva odbrane i Vojske Srbije; krivična dela protiv ustavnog uređenja i bezbednosti Republike Srbije i protiv čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom, krivična dela organizovanog kriminala, krivično delo pranja novca, kao i krivična dela korupcije (zloupotreba službenog položaja, trgovina uticajem, primanje mita i davanje mita) i ako nisu rezultat delovanja organizovane kriminalne grupe unutar Ministarstva odbrane i Vojske Srbije.²³

20 *Strateški plan policije – 2018–2021. godina (javna verzija)*, Direkcija policije Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije, Beograd, 2017, str. 5.

21 Član 12 Zakona o Bezbednosno-informativnoj agenciji, *Službeni glasnik RS*, br. 42/2002, 111/2009, 65/2014 – odluka RS i 66/2014.

22 Prema članu 182 Zakonika o krivičnom postupku, *kontrolisanu isporuku* sprovodi policija i drugi državni organi koje odredi javni tužilac, što ne isključuje mogućnost da upravo pripadnici Bezbednosno-informativne agencije i Vojnobezbednosne agencije preduzmu ovu dokaznu radnju.

23 Vidi čl. 6, st. 1 i 2 Zakona o **Vojnobezbednosnoj agenciji i Vojnobaveštajnoj agenciji**, *Službeni glasnik RS*, br. 88/2009, 55/2012 – odluka US i 17/2013.

Vojnobezbednosna agencija je ovlašćena da prikuplja podatke iz javnih izvora, od fizičkih i pravnih lica i od državnih organa, organizacija i službi, kao i od imalaca javnih ovlašćenja. Pored toga, ovlašćena je da primenjuje i posebne postupke i mere tajnog prikupljanja podataka, i to: operativni prodor u organizacije, grupe i institucije; tajno pribavljanje i otkup dokumenata i predmeta; tajni uvid u evidencije podataka; tajno praćenje i nadzor lica na otvorenom prostoru i javnim mestima uz korišćenje tehničkih sredstava; tajni elektronski nadzor telekomunikacija i informacionih sistema radi prikupljanja zadržanih podataka o telekomunikacionom saobraćaju, bez uvida u njihov sadržaj; tajno snimanje i dokumentovanje razgovora na otvorenom i u zatvorenom prostoru uz korišćenje tehničkih sredstava; tajni nadzor sadržine pisama i drugih sredstava komuniciranja, uključujući i tajni elektronski nadzor sadržaja telekomunikacija i informacionih sistema; tajni nadzor i snimanje unutrašnjosti objekata, zatvorenih prostora i predmeta. Najzad, ovlašćeno službeno lice Agencije u otkrivanju, istraživanju i dokumentovanju nabrojanih krivičnih dela ima sledeća ovlašćenja: provera i utvrđivanje identiteta lica i identifikacija predmeta; pozivanje; traženje obaveštenja; privremeno oduzimanje predmeta; pregled prostora, objekata i dokumentacije i protivteroristički pregled; opserviranje; prikupljanje, obrada i korišćenje ličnih podataka; poligrafsko testiranje; ovlašćenja policije za vršenje mera nadzora i snimanja telefonskih i drugih razgovora ili komunikacija drugim tehničkim sredstvima i optička snimanja lica i preduzimanje drugih mera i radnji, u skladu sa zakonom kojim se uređuje krivični postupak.²⁴

Dakle, očigledno je da je reč o ozbiljnim bezbednosno-obaveštajnim službama koje su u prošlosti dokazale efikasnost i efektivnost u prevenciji i suzbijanju terorizma. Snabdevene su ozbiljnim ovlašćenjima, ali su istovremeno i pod ozbiljnom kontrolom, kako unutrašnjom, tako i spoljnom (Narodna skupština, Vlada, sudovi, Poverenik za dostupnost informacijama od javnog značaja i za zaštitu podataka o ličnosti itd).

Od pravosudnih organa, u suzbijanju krivičnih dela terorizma učestvuju:

– *Tužilaštvo za organizovani kriminal* (tzv. *specijalno tužilaštvo*), u čijoj je nadležnosti krivično gonjenje za krivična dela organizovanog kriminala i terorizma. Na njegovom čelu je Tužilac za organizovani kriminal (tzv. *specijalni tužilac*) koji je mesno nadležan na teritoriji Republike Srbije;

– *Posebna odeljenja sudova* (tzv. *specijalni sudovi*) koji imaju stvarnu i mesnu nadležnost za suđenja za krivična dela organizovanog kriminala i terorizma u Srbiji. *Posebno odeljenje Višeg suda u Beogradu za organizovani kriminal* postupa kao prvostepeni sud, dok u drugom stepenu postupa *Posebno odeljenje Apelacionog suda u Beogradu za organizovani kriminal*. Sukob nadležnosti između redovnih sudova rešava Vrhovni kasacioni sud;

²⁴ Vidi čl. 7, 12 i 23 Zakona o Vojnobezbednosnoj agenciji i Vojnoobaveštajnoj agenciji.

– *Posebna pritvorska jedinica Okružnog zatvora u Beogradu* koja je nadležna za bezbednost pritvorenika kojima se stavlja na teret izvršenje krivičnih dela organizovanog kriminala i terorizma, za njihovu izolaciju i obezbeđenje prisustva u krivičnom postupku²⁵ i

– *Posebno odeljenje za izdržavanje kazne zatvora za krivična dela organizovanog kriminala* u kazneno-popravnom zavodu zatvorenog tipa sa posebnim obezbeđenjem, gde se izvršavaju izrečene kazne zatvora za krivična dela iz oblasti organizovanog kriminala i terorizma. U okviru ovog tzv. *specijalnog zatvora* postoji i *Specijalna zatvorska bolnica*.²⁶

Krivična dela terorizma imaju povećanu društvenu opasnost, pa su i mnogi učesnici u krivičnom postupku (osumnjičeni, okrivljeni, svedoci saradnici, svedoci, oštećeni, veštaci i stručna lica, lica koja su njima bliska) izloženi bezbednosnim rizicima. *Program zaštite učesnika u krivičnom postupku* obuhvata bezbednosne mere zaštite života, zdravlja, fizičkog integriteta, slobode ili imovine zaštićenog lica pre, u toku ili posle pravosnažnog okončanja krivičnog postupka. Sprovodi se ako su učesnici u krivičnom postupku i bliska lica usled davanja iskaza ili obaveštenja koja su značajna za dokazivanje u krivičnom postupku izložena opasnosti, a bez tog iskaza ili obaveštenja bilo bi znatno otežano ili nemoguće dokazivanje u krivičnim postupcima za *krivična dela ... protiv čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom* S tim u vezi, za sprovođenje ovog programa, značajni su:

– *Komisija za sprovođenje Programa zaštite*, koja odlučuje o uključenju, produženju, obustavi i prestanku programa zaštite učesnika u krivičnom postupku. Komisiju čine jedan član iz reda sudija Vrhovnog kasacionog suda Srbije koga imenuje predsednik Vrhovnog kasacionog suda Srbije, jedan član iz reda zamenika republičkog javnog tužioca i rukovodilac Jedinice za zaštitu kao član Komisije po položaju i

– *Jedinica za zaštitu* u Ministarstvu unutrašnjih poslova koja u okviru Programa zaštite sprovodi mere: fizičke zaštite ličnosti i imovine; promene prebivališta ili premeštanja u drugu zavodsku ustanovu; prikrivanja identiteta i podataka o vlasništvu; promene identiteta i psihološke i pravne pomoći, kao i izvesne ekonomske i socijalne pomoći.²⁷

Najzad, posebno osetljivo pitanje suprotstavljanja terorizmu svakako je i presecanje finansijskih tokova od izvora finansiranja i od „sponzora“ ka teroristima. S tim u vezi, Republika Srbija uložila je napore da reformiše

²⁵ Članovi 5, 7–8 i 10 Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije.

²⁶ Vidi: Zakon o izvršenju kazne zatvora za krivična dela organizovanog kriminala, *Službeni glasnik RS*, br. 72/2009 i 101/2010.

²⁷ Vidi čl. 3, 5, 7, 12 i 14 Zakona o programu zaštite učesnika u krivičnom postupku, *Službeni glasnik RS*, broj 85/2005. Vidi čl. 3, 5, 7, 12 i 14.

nacionalni sistem bezbednosti, u okviru koga sada deluju i novi specijalizovani subjekti bezbednosti. Njihov cilj je da otkriju novac i imovinu koji su namenjeni finansiranju terorizma, da ih oduzmu, da rasvetle sve okolnosti nezakonitih transakcija i da finansijere terorizma privedu pravdi. Posebno je osetljivo pitanje pranja novca koji je stečen kriminalnim aktivnostima, a kojim se finansiraju terorističke organizacije i grupe. S tim u vezi, u okviru Ministarstva finansija osnovana je *Uprava za sprečavanje pranja novca* koja je nadležna za sprečavanje finansiranja terorizma „prljavim novcem“, ali i za sprečavanje finansiranja terorizma bilo kojom drugom imovinom.

Uprava za sprečavanje pranja novca je finansijsko-obaveštajna služba (učestvuje u radu Komiteta Saveta Evrope za sprečavanje pranja novca – *MoneyVAL* i članica je Međunarodnog udruženja finansijskih obaveštajnih službi – *Egmount Group*) koja koordinira suprotstavljanjem pranja novca i finansiranja terorizma. Obveznici po Zakonu o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma Upravi za sprečavanje pranja novca dostavljaju izveštaje o sumnjivim transakcijama i licima. Ona ih analizira, prikuplja dodatne informacije, i ako nađe da u konkretnom slučaju postoji osnovana sumnja na pranje novca ili finansiranje terorizma, podatke o tome prosleđuje nadležnim organima, pre svega, tužilaštvu i policiji. Uprava i sama uočava postojanje sumnje da neko lice ili organizovana grupa pere novac ili da finansira terorizam, pa onda traži podatke od obveznika i drugih državnih organa. Takođe, Uprava može da pokrene postupak prikupljanja i analize podataka i na osnovu inicijative drugog državnog organa, kao što su: sudovi, tužilaštva, Bezbednosno-informativna agencija, Agencija za privatizaciju, Komisija za hartije od vrednosti, policija itd.²⁸

Upravom rukovodi direktor, koga postavlja i razrešava Vlada. Osnovna organizaciona jedinica Uprave je *Sektor za analitiku i sprečavanje finansiranja terorizma*. Sektor čine: Odeljenje za analitiku (Odsek za analizu sumnjivih transakcija i Odsek za saradnju sa državnim organima) i Grupa za sprečavanje finansiranja terorizma. U svom sastavu, Uprava ima i: Grupu za pravne poslove i usklađivanje propisa sa međunarodnim standardima, Grupu za međunarodnu saradnju, obuku i projekte, Grupu za razvoj informacionih tehnologija, Odsek za nadzor i Odsek za materijalno-finansijske i opšte poslove.²⁹

U pogledu sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma, Uprava: učestvuje u unapređenju relevantnih zakona, prati sprovođenje zakona i postupa u slučajevima kršenja zakona; učestvuje u izradi liste indikatora za prepoznavanje transakcija ili lica za koje postoje osnovi sumnje da je reč o

28 „Uprava za sprečavanje pranja novca“, <http://www.apml.gov.rs/cyr34/tdoc/>, dospupno 3. marta 2018. Ova resorska finansijsko-obaveštajna služba funkcioniše nezavisno od nacionalnog bezbednosno-obaveštajnog sistema.

29 *Informator o radu Uprave za sprečavanje pranja novca*, Uprava za sprečavanje pranja novca, Beograd, 2018, str. 4.

pranju novca ili o finansiranju terorizma; planira i sprovodi obuku zaposlenih; inicira zaključivanje sporazuma o saradnji sa nadležnim državnim organima, nadležnim organima stranih država i međunarodnim organizacijama; učestvuje u međunarodnoj saradnji u oblasti otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma; objavljuje statističke podatke i obaveštava javnost u vezi sa pranjem novca i finansiranjem terorizma itd.³⁰

Istovremeno, u pogledu ograničavanja raspolaganja imovinom u cilju sprečavanja terorizma i širenje oružja za masovno uništenje, Uprava: na svojoj internet stranici objavljuje Liste označenih lica koja svojom imovinom finansiraju terorizam i širenje oružja za masovno uništenje, a koje donose Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija i druge međunarodne organizacije; o svakoj promeni na Listi označenih lica obaveštava fizička i pravna lica koja su dužna da primenjuju radnje i mere za sprečavanje finansiranja terorizma i širenje oružja za masovno uništenje; podnosi Vladi pisani i obrazloženi predlog akta za označavanje lica, kojim Vlada predlaže Savetu bezbednosti UN da se lice stavi na Listu označenih lica; može da zahteva podatke o označenom licu i njegovoj imovini od državnih organa, organizacija i lica kojima su poverena javna ovlašćenja; stara se o sprovođenju Rešenja ministra finansija o ograničavanju raspolaganja imovinom označenih lica; vrši nadzor nad sprovođenjem Zakona o ograničavanju raspolaganja imovinom u cilju sprečavanja terorizma itd.³¹

Dalje, na osnovu opravdanog uverenja da je lice terorista ili da širi oružje za masovno uništavanje, da finansira terorizam ili širenje oružja za masovno uništavanje, da je uključeno u aktivnosti terorističke grupe ili u vršenje terorističkog akta, *Ministarstvo unutrašnjih poslova, organ koji je nadležan za bezbednosne i obaveštajne poslove* ili *Uprava za sprečavanje pranja novca* Ministarstva finansija mogu da podnesu obrazloženi predlog Vladi da se lice uvrsti u *Listu označenih lica* kojima se ograničava raspolaganje imovinom. Rešenje kojim se označeno lice uvrštava u Listu je konačno i protiv njega označeno lice može da pokrene upravni spor. Osim toga, Vlada rešenjem utvrđuje Listu označenih lica i na osnovu: lista označenih lica koje utvrđuju Ujedinjene nacije i druge međunarodne organizacije u kojima je Republika Srbija član, kao i na obrazloženi zahtev druge države.³²

Osim navedenih subjekata, za presecanje finansijskih tokova organizovanog kriminala, koji su usmereni i ka terorističkim grupama i organizacijama, formiraju se ili se određuju i sledeći subjekti:

– *Služba finansijske forenzike* u okviru Tužilaštva za organizovani

30 Interpretacija čl. 73, 80, 84, 3 i 4 Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, *Službeni glasnik RS*, broj 113/2017.

31 Na osnovu analize Zakona o ograničavanju raspolaganja imovinom u cilju sprečavanja terorizma i širenja oružja za masovno uništenje, *Službeni glasnik RS*, broj 29/2015 i 41/2018.

32Vidi čl. 2–5 Zakona o ograničavanju raspolaganja imovinom u cilju sprečavanja terorizma i čl. 2, st. 2–3 Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma.

kriminal i u posebnim odeljenjima viših javnih tužilaštava za suzbijanje korupcije, koja pomaže javnom tužiocu u analizi tokova novca i finansijskih transakcija u cilju krivičnog gonjenja;

– *Službenici za vezu*, koji se određuju u Poreskoj upravi – Poreskoj policiji, Upravi carina, Narodnoj banci Srbije, Upravi za sprečavanje pranja novca, Agenciji za privredne registre, Centralnom registru depa i kliring hartija od vrednosti, Državnoj revizorskoj instituciji, Republičkom geodetskom zavodu, Agenciji za borbu protiv korupcije, Republičkom fondu za penzijsko i invalidsko osiguranje, Republičkom fondu za zdravstveno osiguranje, Republičkoj direkciji za imovinu Republike Srbije i Upravi za javne nabavke, radi efikasnije saradnje i dostavljanja podataka tih organa i organizacija Tužilaštvu za organizovani kriminal i posebnim odeljenjima viših javnih tužilaštava za suzbijanje korupcije i

– *Udarne grupe* u Tužilaštvu za organizovani kriminal i u posebnim odeljenjima viših javnih tužilaštava za suzbijanje korupcije, s ciljem otkrivanja i gonjenja krivičnih dela. Čine je članovi iz reda zaposlenih u državnim i drugim organima, zavisno od predmeta rada.³³

Najzad, da bi efekti suzbijanja terorizma bili što veći, neophodno je i oduzeti nelegalan novac i imovinu koji su stečeni na nezakonit način, a kojim se finansiraju terorističke aktivnosti. Pored javnog tužioca i suda, u otkrivanju, oduzimanju i upravljanju imovinom koja je proistekla iz krivičnog dela učestvuju i:

– *Jedinica za finansijske istrage* koja deluje u okviru Službe za borbu protiv organizovanog kriminala. Ona po službenoj dužnosti ili po nalogu javnog tužioca i suda otkriva nezakonito stečenu imovinu i

– *Direkcija za upravljanje oduzetom imovinom*, koja deluje u okviru Ministarstva pravde. Ona upravlja, procenjuje, evidentira, skladišti i raspolaže oduzetom imovinom, učestvuje u međunarodnoj pravnoj pomoći itd. Odredbe Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela primenjuju se samo u slučaju krivičnog dela *Finansiranje terorizma* iz člana 393. Krivičnog zakonika, i to ako imovinska korist pribavljena krivičnim delom, odnosno, vrednost predmeta krivičnog dela prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara.³⁴

Najzad, nije im posvećena posebna pažnja, ali se zbog značaja za suprotstavljanje terorizmu moraju pomenuti još i: Savet za nacionalnu bezbednost, Biro za koordinaciju rada službi bezbednosti i Kancelarija Saveta za nacionalnu bezbednost i zaštitu tajnih podataka; Uprava za međunarodnu operativnu policijsku saradnju, Uprava policije, Uprava granične policije, Uprava saobraćajne policije, Jedinica za obezbeđenje određenih ličnosti i objekata, Sektor za analitiku, informacione i telekomunikacione tehnologije, Sektor za vanredne situacije,

³³ Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije, čl. 19–23.

³⁴ Vidi čl. 1, 5– 15 Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela, *Službeni glasnik RS*, br. 32/2013 i 94/2016.

Specijalna antiteroristička jedinica i Žandarmerija Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije; Vojnoobaveštajna agencija, Uprava za obaveštajno-izviđačke poslove, specijalna i elektronska dejstva (tzv. J-2), Specijalna brigada Vojske Srbije i Bataljon Vojne policije u okviru Ministarstva odbrane i Vojske Srbije; organizacije i agencije nedržavnog sektora bezbednosti, prvenstveno službe za fizičko-tehničko obezbeđenje objekata i ličnosti i privatne detektivske agencije, lokalni saveti za bezbednost gradova i opština, mediji itd.

ZAKLJUČAK

U nastojanju da izgradi što efikasniji nacionalni sistem suprotstavljanja terorizmu i bezbednosnim pretnjama koje su povezane sa terorizmom, Republika Srbija je izgradila sveobuhvatni strategijsko-politički pristup prevenciji terorizma i ekstremizma koji podstiče terorizam, protivterorističkoj zaštiti vitalnim nacionalnim vrednostima i interesima, kriminalističko-bezbednosnom i krivičnom suzbijanju terorizma i odgovoru sistema na terorističke napade. Jedna od značajnijih strategija koju bi trebalo doneti u budućnosti svakako je i strategija razvoja visokog policijskog obrazovanja, odnosno, strategija razvoja obrazovanja za potrebe sektora bezbednosti.

Istovremeno, krivično su inkriminisane sve radnje, ponašanja i postupci kojima je moguće izvršiti teroristički napad u uslovima aktuelnog državnog i društvenog života u Srbiji, odnosno, kojima se omogućava vršenje terorističkih napada ili se postižu efekti koji su identični terorističkim napadima (napad na čovečnost i druga dobra koja su zaštićena međunarodnim pravom i napad na ustavno uređenje i bezbednost države).

Najzad, oformljeno je više državnih organa, tela i institucija u oblasti unutrašnjih poslova, pravosuđa, obaveštajno-bezbednosnog sistema i Ministarstva finansija koji su specijalizovani za prevenciju i suzbijanje terorističkih pojava, kao i za zaštitu žrtava i učesnika u krivičnim postupcima protiv terorista.

Uz to, valja apostrofirati i posvećenu angažovanost Srbije na polju međunarodne saradnje u prevenciji i suzbijanju terorizma, kao i doslednost međunarodnom pravu, vladavini prava i demokratiji, te poštovanje ljudskih prava, posebno terorista tokom kriminalističke obrade i krivičnog procesuiranja.

Međutim, aktuelna izgrađenost ovog podsistema nacionalnog sistema bezbednosti ne sme da bude razlog za „opuštanje“ države; naprotiv, sistem bezbednosti se mora neprekidno razvijati i „ići korak ispred“ potencijalnih terorista. S tim u vezi, neophodno je razvijati strategijsko-političke, krivično-pravne i institucionalne kapacitete, unapređivati međunarodnu saradnju u bezbednosti, kontinuirano inovirati materijalno-tehničke resurse i usavršavati selekciju, obuku i specijalizaciju kadrova, u čemu će nesporan doprinos dati i Kriminalističko-policijski univerzitet.

LITERATURA:

1. *Albanski terorizam i organizovani kriminal na Kosovu i Metohiji („bela knjiga“)*, Vlada Republike Srbije, Beograd, 2003.
2. Zakon o Bezbednosno-informativnoj agenciji, *Službeni glasnik RS*, br. 42/2002, 111/2009, 65/2014 – odluka RS i 66/2014.
3. Zakon o Vojnobezbednosnoj agenciji i Vojnoobaveštajnoj agenciji, *Službeni glasnik RS*, br. 88/2009, 55/2012 – odluka US i 17/2013.
4. Zakon o izvršenju kazne zatvora za krivična dela organizovanog kriminala, *Službeni glasnik RS*, br. 72/2009 i 101/2010.
5. Zakon o ograničavanju raspolaganja imovinom u cilju sprečavanja terorizma, *Službeni glasnik RS*, broj 29/2015.
6. Zakon o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela, *Službeni glasnik RS*, br. 32/2013 i 94/2016.
7. Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije, *Službeni glasnik RS*, broj 94/2016.
8. Zakon o programu zaštite učesnika u krivičnom postupku, *Službeni glasnik RS*, broj 85/2005.
9. Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, *Službeni glasnik RS*, broj 113/2017.
10. Zakonik o krivičnom postupku, *Službeni glasnik RS*, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 i 55/2014.
11. *Informator o radu Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije*, MUP RS, Beograd, 2018.
12. *Informator o radu Uprave za sprečavanje pranja novca*, Uprava za sprečavanje pranja novca, Beograd, 2018.
13. Krivični zakonik, *Službeni glasnik RS*, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016.
14. Mijalković, S.: *Institucionalni kapaciteti za suzbijanje organizovanog kriminala, Usklađivanje prava Republike Srbije sa pravnim tekovinama Evropske unije: prioriteti, problemi, perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2012, str. 209–228.
15. Mijalković, S.; Bajagić, M.: *Organizovani kriminal i terorizam*, Kriminalističko-policijska akademija, Edicija *Asphaleia*, knj. 3, Beograd, 2012.
16. Mijalković, S.: *Nacionalna bezbednost*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2015.
17. Mijalković, S.; Bajagić, M.: *Premise i smernice za izradu nacionalne strategije Republike Srbije protiv terorizma, Suprotstavljanje savremenom organizovanom kriminalu i terorizmu VI*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2015.

18. Nacionalna strategija za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma, *Službeni glasnik RS*, broj 3/2015.
19. Nacionalna strategija za sprečavanje i borbu protiv terorizma za period 2017–2021. godina, *Službeni glasnik RS*, broj 94/2017.
20. Stevanović, O.; Mijalković, S.; Subošić, D.; Mlađan, D.: Prevencija etnički motivisanog terorizma u Republici Srbiji: studija slučaja „Bujanovac, Preševo i Medveđa“, *Teme*, broj 4, Univerzitet u Nišu, Niš, 2012, str. 1701–1717.
21. Stojanović, Z.; Kolarić, D.: *Krivičnopravno suzbijanje organizovanog kriminaliteta, terorizma i korupcije*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2014.
22. *Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije*, Odluka o usvajanju Strategije nacionalne bezbednosti Republike Srbije, *Službeni glasnik RS*, broj 88/2009.
23. *Strateška procena javne bezbednosti (javna verzija)*, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije (01 broj 118/15-12, Beograd, 31. 12. 2015. godine), Beograd, 2017.
24. *Strateški plan policije – 2018–2021. godina (javna verzija)*, Direkcija policije Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije, Beograd, 2017.
25. „Uprava za sprečavanje pranja novca“, <http://www.apml.gov.rs/cyr34/tdoc/>, dostupno 3. marta 2018.

INSTITUTIONAL CAPACITIES OF THE REPUBLIC OF SERBIA IN
THE FIGHT AGAINST TERRORISM

Saša Mijalković, PhD

Academy of Criminalistic and Police Studies

e-mail: sasa.mijalkovic@kpa.edu.rs

Abstract: The Republic of Serbia and its citizens have been exposed to terrorism and similar forms of political violence many times. There are no terrorism acts at the moment or terrorism threat assessments for the future, but radicalization of individuals and certain social groups that foster nationalism, religious chauvinism, separatism, irredentism and anarchism is evident, which might lead to terrorism in the future. Learning from the past experiences and skillfully assessing the future, the Republic of Serbia has developed a national system for countering terrorism. It is distinguished by its pronounced interoperability and adaptability to the current and future security needs in the area of terrorism prevention, as well as to the needs of an effective response to increasingly complex terrorist activities. In this regard, in this paper was made a review of the national system of the Republic of Serbia for countering terrorism: it was pointed out what is the definition of terrorist offenses in the Criminal Code of the Republic of Serbia, what is the strategic and political basis for counterterrorism and who are the security subjects (specialized state authorities) specialized for the prevention and suppression of terrorism, as well as for the protection of victims and other participants in criminal proceedings.

Key words: Republic of Serbia, terrorism, national security, national security system, state authorities for the fight against terrorism

RADIKALIZACIJA I NASILNI EKSTREMIZAM

